

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Verkoppdagelse

Verk som har vært ukjente eller uleste i et langt tidsrom kan bli oppdaget (eller gjenoppdaget). Det kan være at de få eksemplarene som finnes av verket forsvinner, for så å bli gjenfunnet. Verk kan bli oppfattet som uviktige, være ansett som tapt eller være helt ukjente. Klassikere kan “sove” en generasjon eller to, for så å bli lest igjen (Nøjgaard 1993 s. 90). Verkoppdagelser fører ofte til nyutgivelser, dvs. at tekstene publiseres på nytt og med forord om hvorfor nyutgivelsen kommer.

“It can happen that the potential significance of a work may remain unrecognized until the evolution of a newer form widens the horizon and only then opens up the understanding of the misunderstood earlier form.” (Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 77) “Dynamikken skapes av nyoppdagelser, endrede vurderingsgrunnlag, skifter i fokus. Plutselig våkner de døde, det perifere havner i sentrum, klasse- og kjønnsperspektiver gjør omvurdering og ny historieskrivning nødvendig.” (Morgenbladet 2.–8. mai 2014 s. 44)

For at et litterært verk fra en ikke-vestlig kultur skal bli “oppdaget” i Vesten, har det blitt hevdet at tre faktorer må være til stede: en vestlig “oppdager” som “finner” verket, en person som kan oversette verket fra originalspråket, samt at verket på et eller annet vis samsvarer med en sjanger som er populær i Vesten (Mouralis 1975 s. 60).

Det eldste kjente manuskriptet av den greske filosofen Platon ble kopiert i Konstantinopel på 800-tallet, over 12 hundre år etter Platons død (Blasselle 1998a s. 21). Den greske astronomen og matematikeren Ptolemaios’ hovedverk *Almagest* var mye lest i antikken og ble oversatt til latin av den senromerske filosofen Boëthius. Verket forsvant sporløst i tidlig middelalder, men så ble det oppdaget en arabisk oversettelse som var gjort i Bagdad en gang på 900-tallet. *Almagest* ble nyoversatt til latin på 1200-tallet etter at den arabiske versjonen ble kjent (Sourget 2006 s. 94). Et annet eksempel på verkoppdagelse der teksten var ukjent i flere hundre år, gjelder den islandske biskopen Brynjolf Sveinssons funn av *Den eldre Edda* i 1643. Franskmannen François Villons diktning var glemt og ukjent fra de første utgivelsene midt på 1500-tallet fram til gjenoppdagelsene på 1700-tallet (Barbier 2007 s. 128).

“Middelalderen var mørketiden. Det må i hvert fall den apostoliske sekretæren Poggio Bracciolini ha tenkt da han på begynnelsen av det femtende århundre reiste rundt fra kloster til kloster i jakt på frisk luft, i form av antikke skrifter. [...] I 1417 oppsøkte han et kloster sør i Tyskland, der kom han over et dikt han hadde sett omtalt i tallrike andre verk fra begynnelsen av vår tidsregning, Lukrets’ *Om tingenes natur*, et mesterverk i den epikureiske tradisjonen som få, om noen, hadde lest på tusen år.” (*Morgenbladet* 25. november–1. desember 2011 s. 44)

Dante og William Shakespeare ble relativt lite verdsatt i siste halvdel av 1600-tallet og under opplysningstiden på 1700-tallet. “Det var romantikken og oppdagelsen av det nasjonale som hentet Dantes komedie [*Den guddommelige komedie*] frem igjen i siste halvdel av 1700-tallet. Det samme gjelder for så vidt Shakespeare. Fra 1650 til 1750 var også han mer eller mindre glemt. [...] Først etter napoleonskrigene fikk England, omtrent samtidig med Italia, behov for en nasjonalskald, og de to store dikterne kommer i den posisjonen at de kunne brukes til å definere sine nasjoners kulturelle identitet. Engelsk språk blir Shakespeares engelsk, og italiensk språk blir Dantes forunderlig rike toskanske tungemål. Dermed ble både Shakespeare og Dante belastet med en oppgave som de selv ikke visste noe om.” (Trond Berg Eriksen i *Morgenbladet* 9.–15. februar 2018 s. 48)

Andre eksempler på diktere og forfattere som mange år etter deres død ble gjenoppdaget og oppjustert til å inngå i den vestlige litterære kanon, er blant andre Friedrich Hölderlin, Herman Melville og Franz Kafka. Den tyske lyrikeren Hölderlin (1770-1843) sine tekster ble oversatt og lite lest i sin samtid, men Hölderlin ble oppdaget på 1900-tallet og ble fra da av regnet som en av Tysklands største diktere noensinne (Cowen 1973 s. 42). Avgjørende for den store Hölderlin-interessen og -forskningen ved universitetene i Tyskland fra årene rundt 1900, var at to kjente tyskere i årene før hadde satt Hölderlin som dikter svært høyt: filosofen Friedrich Nietzsche (fra ca. 1870) og dikteren Stefan George (fra ca. 1890) (Minder 1968 s. 80).

“The journey was cut short for Nathanael West (1903-1940), who died at thirty-seven, his literary talents unrecognized. He had spectacular bad luck as an author: one of his publishers went bankrupt, and his darkly comic vision never caught on with Depression-era readers. Broke, West went to Hollywood to work as a screenwriter. There he fell in love with Eileen McKenney, heroine of her sister Ruth’s popular book, *My Sister Eileen*. The couple was married less than a year when a car crash killed them both. This tragedy provoked interest in West and led to reissues of his novels and his posthumous fame.” (<https://www.amazon.com/Art-Epigraph-Great-Books-Begin/dp/1451693249>; lesedato 30.10.17)

Et berømt eksempel på verkoppdagelse gjelder den franske dikteren Jean de Sponde. Han skrev sine verk på 1500-tallet, og var fra 1600-tallet helt glemt og ulest. Dette varte fram til 1945, da den unge engelske kritikeren Alan Boase leste diktene hans, vurderte dem som svært gode, og fikk dem publisert på nytt. Etter tre

og et halvt århundre ble Sponde anerkjent som en av de største franske dikterne gjennom tidene (Nøjgaard 1993 s. 89). Boase ble inspirert til å lete etter gamle litterære verk på grunn av surrealistenes lovprisning av såkalte “metafysiske” diktere (Nøjgaard 1993 s. 90).

“The life of Jaqua-Françoise Pautrard remains largely a mystery. [...] Françoise grew up in a particularly cultivated milieu. She demonstrated her capacity to write verse in French and in Latin, and she knew Greek and Italian, as well as the rudiments of Hebrew; a considerable achievement for a young woman from the provinces (and even for a Parisienne!) at the end of the sixteenth century. [...] It is thought that she spent her life confined to her native Jura amongst her books and in learned conversations, without ever marrying since she kept her father’s surname. She probably did not live past 1622 or 1623. An extremely talented poet, Françoise Pautrard composed an elegant Latin translation of the first day of Christofle de Gamon’s Sepmaine (which appeared initially in 1609), adaptations of Greek, Latin and Italian poems [...]. Without rendering her the exact equal of a Jean-Baptiste Chassignet or a Jean de Sponde, these works bear up well and link her to the contemporaneous mode of religious poetry which accompanied the Catholic Reformation. Less well-adapted to the humbler genres, such as French odes or Noëls, her poetic voice was better-suited to the higher register. She cultivated a marked predilection for shorter forms: gnomic poetry in couplets of moral quatrains, marital odes and transposed secular songs. This did not prevent her from excelling at longer compositions such as beautiful religious idylls or long burial poems. Her works, conserved in a single manuscript, are difficult to date, and for a number of the pieces the exact moment of composition will probably never be known. As learned as the famous Maréchale de Retz, praised by the authors of her time, Françoise Pautrard never knew celebrity except within a small circle. Unpublished during her lifetime, completely forgotten after her death, then rediscovered by chance in 1993, her work has been the subject of academic and editorial scrutiny since 2003.” (http://siefar.org/dictionnaire/en/Jacqua-Fran%C3%A7oise_Pautrard; lesedato 19.11.14)

De tyske forfatterne Georg Büchner og Christian Dietrich Grabbe, som begge døde på 1830-tallet, måtte vente til naturalismen ble en dominerende kunstretning i Tyskland før de ble anerkjent som betydelige forfattere (Cowen 1973 s. 42). Büchner døde i 1837, og hans tekster ble deretter nesten glemt i noen tiår. “In his *Georg Büchner* (1985), critic Jan-Christoph Hauschild established, contrary perhaps to popular belief, that following his untimely death Büchner was never *entirely* forgotten or neglected, even though his work did not reach a wide audience for much of the nineteenth century. Wider recognition of Büchner’s importance began with the publication of his collected works by Karl Emil Franzos at the end of the 1870s. [...] At the turn of the twentieth century, Büchner’s plays began to conquer the theatrical world and have deservedly never left it since.” (<http://www.wsws.org/en/articles/2014/01/16/buc5-j16.html>; lesedato 31.10.14)

Den franske dikteren Gérard de Nerval, som døde midt på 1800-tallet og var lite lest, ble gjenopplaget på begynnelsen av 1900-tallet. Senere ble blant andre surrealistene fascinert av hans tekster, og han ble omtalt i André Bretons første surrealistiske manifest i 1924 (Jean 1978 s. 8-9).

“Herman Melvilles *Moby-Dick* (1851) [er] en gigantisk bok om hvalfangst mange stadig kan nevne som sin favorittroman til alle tider. Denne begeistringen for et verk som i forfatterens levetid (1819-1891) ikke var i nærheten av å selge ut førsteopplaget på 3000 eksemplarer, og som først på 1920-tallet begynte å komme til sin rett som mulig nasjonalepos” (Erik Bjerck Hagen i *Morgenbladet* 16.–22. juli 2010 s. 34).

“Melville reborn, again and again. Herman Melville died on September 28, 1891, remembered, if at all, as an unusually honest customs inspector in New York City, where he had worked the docks for almost two decades. As a writer, though, he was almost forgotten. This is the usual story, anyway. And it makes a good one: someone who is now acknowledged as one of America’s best writers, dying unknown, forgotten, and ignored. But then, two decades after his death, his great work *Moby-Dick* was suddenly rediscovered. Since then, Melville has been elevated into the highest reaches of the American literary pantheon. As far back in 1931, though, O.W. Riegel begged to differ with this story in his essay “The Anatomy of Melville’s Fame.” Riegel finds the original reviews of Melville’s work, notes the differences of opinion between American and British critics, and charts the multiple revivals of Melville’s reputation during his life and after, culminating in the boom of the 1920s. When published, for instance, *Pierre* was savaged not so much from a “lack of comprehension in the critics as from a dislike for the philosophy which they understood only too well.” [...] “Had Americans felt more cultural pride and less inclination to grovel before British oracles, Melville might have become then, as he is now, a great hero of American national consciousness.” As the 200th anniversary of Melville’s birth in 1819 approaches, expect another revival.” (<http://daily.jstor.org/herman-melville-200th-anniversary/>; lesedato 13.11.14)

“Jean-Pierre Brisset was discovered by Jules Romains through a book he picked up from a stall on the *quais*. Brisset’s work was a philological analysis of language – an analysis worked out by means of an incredible network of puns. [...] Romains introduced him to friends. And they, like Apollinaire and his companions, held a formal celebration to honour him in front of Rodin’s *Thinker* in front of the Panthéon where he was hailed as *Prince of Thinkers*.” (Marcel Duchamp sitert fra Kuenzli 2006 s. 212).

Den russisk-amerikanske forfatteren Vladimir Nabokov skrev sine mest berømte verk i tidlig etterkrigstid, bl.a. romanen *Lolita* (1955). På 1960-tallet ble de romanene han skrev på russisk i mellomkrigstida gjenopplaget, dvs. da han hadde blitt en berømt forfatter i Vesten. Nabokov deltok selv i oversettelsen av sine

russiske tekster til engelsk. “From that point on translations of his old Russian work were in demand, and he assigned the task to his son Dmitri, but provided the final polish himself: nine novels, four volumes of stories, one play, one volume of his poetry.” (http://www.usp.br/rus/images/edicoes/Rus_n01/04_BOYD_Brian_-_Nabokov_as_Translator_-_Passion_and_Precision.pdf; lesedato 04.12.14)

Den amerikanske forfatteren Paula Fox “debuterte med voksenboka “Poor George” i 1967 og skrev flere kritikerroste romaner etter det. De ble seinere glemte, inntil Jonathan Frantzen gjenopplaget hennes forfatterskap. Det førte til at samtlige av hennes 60- og 70-tallsromaner nå er kommet i nye opplag, med stor suksess.” (*Dagbladet* 31. mars 2014 s. 40)

Da J. R. R. Tolkiens *The Lord of the Rings* ble populær, førte det til at lignende forfattere ble oppdaget eller mer lest (Rosebury 2003 s. 202). Tom Egeland's spenningsroman *Sirkelens ende* (2001) ble “oppdaget” etter den amerikanske forfatteren Dan Browns gigantiske suksess med *The Da Vinci Code* i 2003. Egeland ble i et intervju spurt om hvordan det hadde stått til med hans forfatterskap uten drahjelpen fra Dan Browns suksess, og svarte: “Ja, det kan du spørre om. Mitt forfatterskap løsnet på grunn av genrelighetene med Dan Brown. [...] Suksessen i kjølvannet av *Da Vinci-koden* gjorde det mulig for meg å si opp jobben og satse på en karriere som fulltidsforfatter. Nå er *Sirkelens ende* oversatt til 17 språk, og *Ulvenatten* til åtte. Det ble en snøballeffekt.” (*A-magasinet* 29. februar 2008 s. 19)

Den amerikanske forfatteren John Williams’ roman *Stoner* (1965) ble beskrevet slik i en reklame av bokhandelen Tronsmo i 2014: “En gjenopplaget amerikansk klassiker, som snart også kommer i norsk oversettelse. John Williams “Stoner” utkom første gang i 1965 og har uventet blitt en av de siste årenes store romansuksesser i Europa.” (*Klassekampen* 5. juli 2014 s. 55)

“Etter publikums- og kritikkersuksesser à la John Williams’ *Stoner* og Clarice Lispectors samlede fortellinger har forlag verden rundt oppdaget nye elver å vaske litterært gull i – nærmere bestemt sine egne gamle kataloger. At en “glemt” forfatter som Williams kunne velte kiosker og vinne lesere i slikt formidabelt monn, har satt i gang en slags trend som selv grinebiterne blant oss kritikere vanskelig kan klage over: Side om side med den mest hjernebedøvende sjangerlitteraturen på bestselgerlistene finner man nå jevnlig “gjenopplagede” verk, som ofte holder svært høy kvalitet. Den seneste i denne oppmuntrende rekken er amerikanske Lucia Berlin (1936-2004), som publiserte brorparten av sine fortellinger på 1980- og 90-tallet. Hverken mens hun levde eller i tiåret etter hennes død var forfatterskapet gjenstand for nevneverdig oppmerksomhet, men da forfatteren Stephen Emerson i fjor redigerte et omfattende utvalg av tekstene hennes for storforlaget Farrar, Straus and Giroux, inntraff det vi vel kan kalle *Stonerefekten*.” (Bernhard Ellefsen i *Morgenbladet* 15.–21. januar 2016 s. 43)

“De siste åra er rekke “gamle” bøker løftet fram i lyset igjen. Tidvis til overveldende suksess, med nylansering av John Williams’ “Stoner” i 2014 som stjerneeksempel. Universitetsromanen fra 1965 har blitt et litterært fenomen over store deler av verden, lenge etter forfatterens død. Hans Falladas Berlin-roman om diskret tysk motstandskamp under krigen, “Alle dør alene”, har fått lignende skjebne. Den ble utgitt på tysk i 1947, samme år som forfatteren døde, og kom først på norsk i 1954. Den har blitt bestselger igjen etter internasjonal nylansering i 2010. Lucia Berlin døde i 2004 [...]. I 2015 kom et utvalg av hennes noveller, “A Manual For Cleaning Women” til internasjonalt gjennomslag.” (Terje Eidsvåg i <http://www.adressa.no/meninger/2017/07/31/Hvorfor-leser-vi-ikke-Magnhild-Haalke-15077872.ece>; lesedato 01.12.17)

“Hvordan kan en bok fra 1947 bli en litterær sensasjon når den i 2010 endelig får amerikansk utgivelse? [...] Hans Keilson: Fortfatteren opplevde litterær anerkjennelse mer enn 60 år etter at han skrev *Komedie i moll* [på norsk i 2012]. [...] Men hvis denne romanen er så genial, kan man spørre, hvorfor først nå? Var den ikke genial da den kom ut? Vel, det sies at fortiden er et annet land. Og skjebnen til *Komedie i moll* forteller mye om forskjellene mellom den umiddelbare etterkrigstiden og vår tid. I 1947 fantes det ikke holocaustbøker, det fantes knapt noe holocaust i den offentlige bevissthet i det hele tatt. Naziforbryterne som ble hengt i Nürnberg i 1946 ble ikke henrettet først og fremst for deltagelsen i jødeutryddelsene, men for det de gjorde mot andre suverene nasjoner. I Norge skred etterkrigsrettssakene frem under det talende navnet “landssvikoppgjøret”, det var sviket mot Norge som var avgjørende. Langt fra å bli skutt fikk holocausts uunnværlige hjelpere jobben tilbake etter en pro forma suspensjon, som politiinspektør Knut Rød. [...] Enda verre var det på Holocausts drapsmarker i Øst-Europa, hvor overlevende jøder måtte konstatere at de kunne bli myrdet hvis de ba om å få husene sine tilbake etter krigen, og hvor vanlige folk vel mislikte Hitler, men definitivt syntes han var inne på noe når det gjaldt jødene. Frem mot 1950 begynte flere kommunistland å jobbe med en utrenskning av ledende jøder. Og skam ble føyet til skade. Da minnesmerkene over nazismens ofre begynte å dukke opp, ble det stadig vekk henvist til masse mordene på “sovjetborgere” og “polakker”, en omgåelse av fakta som overlevde svært lenge: I Auschwitz-Birkenau i 2000 var det så vanskelig å få omviseren til å innrømme at hovedpoenget med leiren var utryddelse av jøder og ikke “polakker” som sådan, at undertegnede og guiden ble stående og stirre olmt på hverandre som var det fortsatt 1946. Selv om ordet “holocaust” først ble brukt i 1944 og enkelte forfattere, som Elie Wiesel, benyttet det fra slutten av 1950-tallet, var det først på 1970-tallet at begrepet ble vanlig.” (Lasse Midttun i *Morgenbladet* 23.–29. mars 2012 s. 50)

I Keilsons roman må personene Wim og Marie “være sammen om den nerveslitende situasjonen det er å huse en jødisk flyktning, Nico må klare å eksistere på verdig vis i sitt lille kammers mesteparten av tiden. Mot er ikke det samme som fryktløshet. Mot er å overvinne frykten. Dette må Keilsons personer klare hver eneste dag. Hver gang det banker på døren må de mobilisere

tilforlatelige væremåter, vise ro, fremstå som om alt er ved det vanlige. De må ikke begynne å tro at alle rundt dem er angivere, selv om de vet at angiveri finnes. De må skyve fra seg enhver tanke om at de neste som ringer på er Gestapos jødejegere, selv om det selvsagt kan være nettopp dem. [...] Hans Keilson var psykolog både av utdannelse og legning. Han viser stor interesse for de bittesmå bevegelsene i det krieskapede samboerskapet og er virtuos i bruken av gass og bremses i samtalene.” (Lasse Midttun i *Morgenbladet* 23.–29. mars 2012 s. 50-51)

“Karo Espeseth – utskjelt, glemt – og gjenoppdaget. Haugesunderen Karo Espeseth ga bare ut ett skjønnlitterært verk, krigsromanen *Sår som ennu blør* som kom ut i 1931. Boka vakte til gjengjeld så mye negativ omtale at det ble med den ene romanen. [...] Nå, over sytti år etter at *Sår som ennu blør* kom ut, har litteraturforskere i Norden og USA trukket boka fram igjen og vist den fornyet interesse. [...] Boka er vanskelig å plassere når det gjelder sjanger. Den ble på Haugesund Folkebibliotek plassert i avdelingen for lyrikk, men de fleste vil vel, som forlaget gjorde i 1983-boka, betegne den som roman. At bøker er eksperimentelle rent formmessig, har vel alltid skremt bort lesergrupper, så dette kan nok også være en del av forklaringen. [...] Psykoanalyse og modernisme var på konservativ side uttrykk for forfall, og når dette ble koblet med seksuadsadisme av en kvinnelig forfatter, var boka velegnet som skyteskive fra konservativ side. At forfatteren bodde i Tyskland og hadde forbindelser inn i det nasjonalsosialistiske regimet der, gjorde nok også sitt til at boka ble tvilsom i noens øyne. [...] Gjenoppdaget. De samtidige anmelderne var alle menn. Det var stort sett menn som var anmeldere i pressen på den tiden. Gradvis endrer dette seg, og det er eksponenter for den nye feminismen som vokser fram på 1970- og 1980-tallet som først fatter interesse for noe så sjeldent som en kontroversiell norsk kvinnelig forfatter. Janneken Øverland omtaler boka i *Norsk kvinne-litteraturhistorie* i 1989 og konstaterer uten å gi den noen inngående vurdering som “både idemessig og formmessig så sjelden og såpass vanskelig at den ble stående som et relativt isolert fenomen”.” (Sverre Lervik i <http://www.haugalandmuseene.no/wp-content/uploads/downloads/2012/03/Karo-Espeseth-utskjelt-glemt-og-gjenoppdaget-av-Sverre-Lervik.pdf>; lesedato 10.11.14)

“I to artikler i 2000 underkaster hun [den amerikanske litteraturforskeren Ellen Rees] *Sår som ennu blør* det hun kaller en “reexamining”. I artikkelen “Sadism, Art and Healing” skriver hun at boka er et unikt verk som beskriver en manns vold mot en kvinne og eksplisitt knytter denne volden til mannens krigsopplevelser. I den andre artikkelen “Sores that still bleed: Germany, the great war, and violence against women in the modernist literary imagination” setter hun boka inn i en litterær sammenheng der vold mot kvinner i modernistisk litteratur er i fokus. Professor Rees setter også boka inn i en historisk sammenheng og peker på at den må forstås på tyske premisser. Det er tyske krigsopplevelser Karo Espeseth prøver å formidle. Den fremmede formen ser hun som et uttrykk for soldatens splittede sinn. Hun peker på paralleller til Freuds psykoanalyse og påviser en sammenheng mellom hovedpersonens krigsopplevelser og hans seksuadsadistiske fantasier.”

(Sverre Lervik i <http://www.haugalandmuseene.no/wp-content/uploads/downloads/2012/03/Karo-Espeseth-utskjelt-glemte-og-gjenoppdaget-av-Sverre-Lervik.pdf>; lesedato 10.11.14)

“Hvem var Knud Holst (1936-1995)? I dag er det neppe særlig mange som forbinder noe som helst med navnet, men på 1960-tallet ble Holst regnet som en av Danmarks mest interessante forfattere. Han debuterte i 1962 med *Dementi*, en tidstypisk modernistisk diktsamling, året etter kom novellesamlingen *Dyret*. Senere fulgte flere samlinger, ja, helt til begynnelsen av 1990-tallet kom det utgivelser signert Holst. Da var riktignok interessen for forfatterskapet forlengt så å si sluknet. [...] Ifølge intervjuer har Hanne-Vibeke Holst alltid visst at hun skulle skrive en roman om sin far, hun måtte bare bli dyktig nok. Det er hun utvilsomt blitt, for *Heretter er jeg ingen*, eller *Knud, den store* som den danske originaltittelen lyder, fremstår i Bente Klinges norske oversettelse som et både skarpt og følsomt portrett av en mann som higer etter storhet, men som også kjenner på en dragnings mot undergangen og fallet. I Danmark ble boken en stor suksess da den ble utgitt i 2013, ja, så stor at den medvirket til en revitalisering av Knud Holsts forfatterskap; i fjor kom en samleutgivelse av hans beste noveller, *Solstik*. [...] Hva Knud Holst selv ville ha ment om en slik utgivelse, kan man jo bare spekulere på. Men i og med datterens bok har han i hvert fall endelig fått det gjennomslaget han hele livet drømte om.” (Anne Merethe K. Prinos i *Aftenposten* 20. desember 2015 s. 10)

Den japanske forfatteren Takiji Kobayashis proletarroman *Krabbeskipet* (1929; på norsk 2010), som handler om arbeidet på et fabrikkskip, fikk ny relevans på 2000-tallet: “Etter finanskrisen i 2008 fikk “Krabbeskipet” en voldsom renessanse og ble årets mest overraskende bestselger, mer enn åtti år etter at den ble skrevet.” (*Dagbladet* 19. juli 2010 s. 43)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>